

PROGRAMMA 2018-2022

EEN NIEUWE LENTE

EEN LINKS GELUID

TYTSJERKSTERADIEL

GROENLINKS

INLEIDING

“Nieuw idealisme, nieuwe hoop, daar sta ik voor, maar het komt niet van mij alleen en niet alleen van GroenLinks, het komt uit de samenleving.”

Jesse Klaver (fractievoorzitter GroenLinks in de Tweede Kamer)

EEN NIEUWE LENTE, EEN LINKS GELUID

Op 21 maart, de eerste dag van de lente, kunt u stemmen voor een nieuwe gemeenteraad in onze gemeente Tytsjerksteradiel. Met een variatie op de gevleugelde woorden van dichter Herman Gorter gaat GroenLinks de verkiezingen in. In 1889 schreef Gorter zijn eerste regel, Een nieuwe lente en een nieuw geluid, van zijn grote gedicht Mei in het Friese plaatsje Balk. In dit epische gedicht bezingt Gorter zijn liefde voor natuur en mens en het bijna revolutionaire karakter van de omwenteling die de lente veroorzaakt in de Friese natuur.

GroenLinks probeert in woord en daad de lente in onze gemeente Tytsjerksteradiel te brengen. Een omwenteling binnen het gebied van de zorg, de duurzaamheid, de lokale overheid en betaald of onbetaald werk is juist op dit moment van het grootste belang.

Met uw stem op GroenLinks helpt u ons na 21 maart een nieuwe lente en een links geluid te geven in de gemeenteraad van Tytsjerksteradiel!

LINKSE DUURZAAMHEID

Een nieuwe gemeente

GroenLinks Tytsjerksteradiel vindt het de verantwoordelijkheid van de huidige generatie om de wereld in een betere staat door te geven aan komende generaties; dit betekent dat we natuur en milieu zo min mogelijk belasten. Daarnaast dienen we zuinig te zijn op onze groene ruimte, zorg te dragen voor een gezonde bodem, ons te richten op een circulaire economie en ons landschap niet ongebreideld te vullen met bouwwerken en wegen. Zo voorkomen we dat toekomstige generaties de gevolgen van onze economische groei moeten betalen. De gemeente Tytsjerksteradiel is prachtig met al haar bos, weiland en water. Laten we er van genieten en onze leefomgeving toekomstbestendig maken! En onze leefomgeving beschermen. Heel concreet betekent dit bij voorbeeld een gedegen boombeleid, waarin we de waarde van bomen centraal stellen. Waarin we kijken naar waar we welke boom aanplanten zodat deze boom ook volwassen kan worden en niet voortijdig gekapt moet worden. In deze tijd van klimaatverandering moeten we bomen waarderen om hun CO₂opslag, het afvangen van fijnstof, de besparing op rioolcapaciteit en energie. Naast kapbeleid, dus ook boombeleid.

Links af betekent: Een circulaire economie met nieuwe energie en links boeren.

- Biodivers openbaar groen zonder gif
- Herstellen van de insecten- en vogelstand
- Gezamenlijke actie en inzet van provincie, gemeenten, natuurorganisaties, bedrijven en boeren voor insecten en vogels
- Ondersteuning door de gemeente van lokale initiatieven op het gebied van toekomstbestendigheid
- Het stimuleren van experimenten en onderzoek op het terrein van duurzaamheid in samenwerking met hogescholen en universiteiten
- Een openbaar groenbeleid dat zich richt op de beleving door bewoners, de duurzaamheid en het behoud van werkgelegenheid in het groen
- Het behoud van karakteristiek landschap
- Het efficiënter gebruiken van bestaande bedrijventerreinen: geen nieuwbouw maar verbouw!
- Groene schoolpleinen
- Het stimuleren van laadpunten voor elektrische fietsen en auto's. GroenLinks maakt hier (openbare) ruimte voor vrij
- Veilige en zo veel mogelijk vrij liggende fietspaden

- Ruim baan voor fiets en groen openbaar vervoer
- Het bevorderen van lokale productie van voedsel, bijvoorbeeld in elk dorp een dorps tuin
- Het bestrijden van lucht- en lichtvervuiling
- Een forse aanpak van het zwerfvuil met meer prullenbakken en zogenaamde “blikvangers” en een bewustwording door onderwijs en voorlichting op dit gebied
- Het stimuleren van initiatieven van (buurt)verenigingen of anderen groepen om een wijk of dorp schoon te houden, de afvalproductie te verminderen en bijenweiden in openbaar bebouwd gebied te ontwikkelen
- Het inzaaien van de bermen in het buitengebied met bloemrijke zaadmengsels, zodat er tussen de dorpen zogenaamde bijenlinten ontstaan die goed zijn voor vlinders en bijen.
- Bij het maaien van de bermen rekening houden met de bloei
- Het beter beschermen van de groeiplaatsen van bomen en de aanplant van nieuwe bomen
- Het instellen van (meer) vuurwerkvrije zones in de dorpen
- Grondstoffen hergebruiken en in kringloop houden. Beter inkopen en minder eten weggooien. Zelf energie opwekken waar maar kan: op daken of in de tuin.

Nieuwe energie

GroenLinks Tytsjerksteradiel wil werken aan een snelle en gedegen transitie van fossiele naar duurzame energie. Er is haast geboden, gezien de klimaatverandering. Groene energie is wat ons betreft echt groen. We zijn kritisch ten aanzien van bio-vergisting vanwege de co-vergisting (mais en afvalproducten) en omdat mest dan voornamelijk uit Brabant of van elders aangevoerd gaat worden. Bio-industriemest is per definitie niet duurzaam. Belangrijk is ook het stimuleren van hernieuwbare lokale energievoorzieningen voor ieder huishouden en bedrijf, hetzij op eigen dak/terrein of via (collectieve) opwek uit de buurt. Dit geldt zowel voor elektriciteit als voor warmte. Tevens wil GroenLinks zoveel mogelijk energie besparen door alle huizen en bedrijfspanden goed te isoleren. Uitgangspunten voor energieopwekking en – besparing komen ook in de Omgevingsvisie. De gemeente moet actief meewerken aan de lokale initiatieven en voorop lopen bij het kennis opdoen uit netwerken van de lokale groepen. Nieuwe samenwerkingsverbanden kunnen dan ontstaan. GroenLinks Tytsjerksteradiel wil stimuleren dat er in deze coalitieperiode in ieder geval systeemkeuzes op dorpsniveau voor een

toekomstbestendige energievoorziening zijn gemaakt en waar mogelijk de eerste stappen zijn gezet voor lokale warmtenetten!

Links af betekent:

- Het inzetten op een circulaire economie en het optimaliseren van hergebruik van goederen en natuurlijke bronnen
- Gebruik van groen gas en groene stroom in zowel huizen, bedrijfspanden als overheidsgebouwen en waar mogelijk overgaan naar een gasloze en hernieuwbare warmtevoorziening
- Groene stroom, waterstof of andere duurzame brandstoffen voor particulier en openbaar vervoer; uiteraard ook in overheidsvoertuigen
- Een vinger aan de pols bij het handhaven van milieuvergunningen en het verbeteren van (nieuwe) vergunningen
- Het vrijmaken van gemeenteambtenaren om bedrijven te adviseren over energiebesparing en verduurzaming
- Het stimuleren en helpen van energiecoöperaties en dorpsprojecten waarbij de zeggenschap over de energieproductie meer in handen van de burger komt, bijvoorbeeld met behulp van Dorpsenergieplannen
- Het stimuleren van onderzoek en experimenten voor nieuwe vormen van schone energieproductie, -opslag en -distributie en energiebesparing
- Naast duurzame nieuwbouw willen we stimuleren dat bestaande woningen gerenoveerd en geïsoleerd worden
- Een energiecoach voor de minima

Links boeren

Landbouw en veeteelt zijn én blijven belangrijk voor Tytsjerksteradiel. Nog steeds is het grootste deel van onze gemeente in gebruik als landbouwgebied. Boeren zorgen voor onze voedselvoorziening. Zij zijn vaak met handen voeten gebonden aan regelgeving. GroenLinks wil de lokale boeren ondersteunen en staat voor een kleinere kringloop van de lokale producten. Meer melk van dichtbij en meer aardappelen uit de regio. Een eitje van de streekboer. Kortom **eten uit onze achtertuin!**

Links af betekent:

- Een natuurlijke omschakeling naar biologische en diervriendelijke veehouderij, belemmeringen moeten worden weggenomen en er moet in samenwerking met kennisinstellingen en boeren kennisontwikkeling van toekomstbestendig bodem- en landgebruik plaatsvinden
- Het ondersteunen van plaatselijke consumentencampagnes of een groene streekmarkt met zo veel mogelijk lokale producten
- Het meedoen van de gemeentelijke catering door ook vegetarische, biologische en lokale producten te serveren
- Het steunen van nieuwe duurzame initiatieven voor de productie en verspreiding van lokaal voedsel; bijvoorbeeld: pluktuinen, foodtrucks, dorpstuinen, burgerinitiatieven als “Kening fan e greide” en biologische erfwinkeltjes
- Het stimuleren van het gebruik van minder gif in de landbouw
- Het tegengaan van grootschalige intensieve veehouderij; wij zijn voor het welzijn van dieren in zowel natuur als veehouderij
- Gentechvrije, kunstmestvrije en antibioticavrije landbouw en veeteelt in onze gemeente
- Het aanpakken van de mishandeling van dieren en het houden van dieren in onnatuurlijke omstandigheden
- Het bevorderen van lesprogramma’s over klimaatsveranderingen, dierenwelzijn en het belang van bijen en weidevogels

HET LINKSE DURVEN!

Cultuur en onderwijs

Groei krijg je niet (alleen) door economische modellen los te laten op de maatschappij. Groei krijg je door te leren van mens en dier en door te luisteren en te kijken naar andere mensen en verschillende kunstdisciplines. Cultuur is niet van of voor een beperkte groep, cultuur wordt alle dagen opnieuw gemaakt en beleefd door alle inwoners van Tytsjerksteradiel. GroenLinks is daarom blij dat Leeuwarden in samenwerking met de hele provincie Fryslân in 2018 culturele hoofdstad van Europa wordt en dat het begrip “Mienskip” daarbij centraal staat.

Groei krijg je ook door het vergaren van kennis en het ontplooiën van creativiteit. Jezelf kunnen ontplooiën op school, schoolplein, stageplaatsen, cursussen en lezingen is van levensbelang voor jong en oud. Goed en inspirerend onderwijs wordt voor een heel groot deel door de onderwijskrachten bepaald. Stimulerende leerkrachten en ouders, een goed, veilig en duurzaam schoolgebouw, gezonde voeding in schoolkantines en duurzame projecten zorgen samen voor een goede startpositie om (door) te kunnen groeien. Wij durven onderwijs, kunst en cultuur een duidelijke plaats te geven in onze gemeente!

Links af betekent:

- Een opbouwwerker in elk dorps huis, voor jong en oud, zodat de creatieve culturele sociale ruimte gewaarborgd wordt.
- Het stimuleren van kunst en cultuur in de gemeente van atelierruimte, muziekschool tot cultuureducatie. Ieder kind en volwassene moet ruimschoots kunnen kennismaken met verschillende vormen van kunst en cultuur
- Meer culturele activiteiten gericht op jongeren
- Realisatie van cultuurhuizen/ontmoetingscentra met een goede bibliotheekfunctie in de grotere dorpen, waar ook lezingen, cursussen en workshops voor jong en oud kunnen worden georganiseerd
- Sportvoorzieningen die toegankelijk zijn voor iedereen
- Ondersteuning van kleine sportverenigingen om de diversiteit van het aanbod overeind te houden
- Het actief ondersteunen van drietalig onderwijs (Engels, Nederlands en Fries) door de gemeente
- De gemeente Tytsjerksteradiel als voortrekker en stimulator in het Friese taalbeleid

- Extra aandacht voor de scholen in de kleine dorpen. Wij vinden de kwaliteit van het onderwijs en de leefbaarheid in de dorpen van groot belang. Samen met de onderwijskoepels, schoolbesturen, ouders en leerlingen moet de opzet van scholen toekomstbestendig worden gemaakt, eventueel door samenwerking tussen of het samengaan van scholen.
- Wij zijn voor vredesonderwijs, mediawijsheid lessen en eco-educatie in het onderwijs
- Goed en bekwaam onderwijs in gebouwen die passen bij de eisen van deze tijd: schoon, veilig, digitaal, comfortabel en groen

Een idealistische lente

Welzijn, een gevoel van veiligheid, waardering en het vinden van emotionele en geestelijke groei, zijn die dingen waaruit duurzaam geluk is te halen. Dit houdt in dat een land, een provincie en een gemeente investeren in de nieuwste technologie en tegelijkertijd evenveel aandacht schenken aan zorg, sociale voorzieningen, dierenwelzijn, milieu, klimaat en culturele zaken. Het gaat daarbij om kwaliteit in plaats van om kwantiteit. GroenLinks zal altijd vanuit deze gedachte kijken naar het beleid in onze gemeente en haar inbreng op welzijn en welbevinden baseren. Daarnaast is GroenLinks een partij van idealen. Idealisme, het geloven in een betere wereld, is geen luchtfietserij. Wij willen het idealisme handen en voeten geven op een sociale en groene manier. Alle punten in dit programma getuigen daarvan en zijn geschreven om een schone en zorgzame toekomst voor onze gemeente te bewerkstelligen. Realistisch idealisme met de voeten stevig in de klei. Dat begint bij jezelf in het klein, in je buurt en in je gemeente!

Links af betekent:

- Bruto Nationaal Geluk in plaats van Bruto Nationaal Product. Bruto Nationaal Geluk is niet het tegenovergestelde, maar een verruiming van het begrip Bruto Nationaal Product. Naast economische factoren staan ook het milieu, sociale waarden en het geluk van de mensen centraal
- Het zo eerlijk mogelijk verdelen van geld en goederen en vooral het letten op het welzijn van de mensen die in onze gemeente wonen
- Werken vanuit verbinding tussen mensen
- Werken vanuit de gedachte dat ieder mens gelijkwaardig is
- Initiatieven vanuit de samenleving die de sociale cohesie ondersteunen, moeten door de gemeente gestimuleerd en ondersteund worden

- Een lokale overheid die investeert in het creëren van ontmoetingsplekken zoals cultuurhuizen of dorpshuizen om elkaar te helpen en te ontmoeten en uitgaansplekken voor jongeren

Linkse waarden vanuit een linkse visie

Het verkiezingsprogramma van GroenLinks Tytsjerksteradiel is gebaseerd op een aantal kernwaarden. GroenLinks staat voor een politiek waarin het gemeenschappelijk belang op de lange termijn en niet de winst op de korte termijn centraal staat. Daarom is dit verkiezingsprogramma ook geschreven met een visie op de samenleving in Tytsjerksteradiel die we over tien of twintig jaar willen zijn. Voor GroenLinks is dit een houding waar menselijkheid en duurzaamheid centraal staan. Deze twee uitgangspunten bepalen onze houding en ons gedrag. Onze waarden zijn: gelijkwaardigheid, duurzaamheid, bestaansrecht, solidariteit, menselijkheid en eerlijkheid. Dit betekent dat wij vanuit deze waarden naar gemeentelijk beleid kijken. Wij willen minder bureaucratie en meer mens. Niet het geld, maar mens, dier en milieu staan centraal!

Links af betekent:

- Een open samenleving met gemeenschapszin waarbij zeggenschap over je eigen leven en de omgeving waar je woont, centraal staat
- Een gemeente waar iedereen de kans krijgt om een kwalitatief bestaan op te bouwen. Waar werk, inkomen en zorg eerlijk verdeeld worden. Waar mogelijkheden zijn om mee te doen aan sport en cultuur, ook voor mensen met een laag inkomen
- Eén gedeelde samenleving. Daar waar mensen niet langs elkaar leven, maar zorgen voor elkaar, ongeacht hun afkomst, godsdienst, leeftijd of seksuele voorkeur én waar mensen zich kunnen en willen verplaatsen in elkaars positie!
- Burgerinitiatieven steunen en faciliteren

HET NIEUWE HEBBEN IS DELEN!

Een veilige gemeente voor iedereen

GroenLinks zet zich in voor een solidaire gemeente: een gemeente voor iedereen en iedereen voor de gemeente. Mensen met verschillende achtergronden moeten zich thuis kunnen voelen in Tytsjerksteradiel. Iedereen heeft het recht om anders te zijn en er zijn kansen voor iedereen ongeacht etnische achtergrond, beperking, geloof of seksuele voorkeur. Wij geloven in de kracht van het verschil. Iedereen verdient gelijke kansen op werk, een fatsoenlijk inkomen, goed onderwijs, goede zorg en een betaalbare woning.

Links af betekent:

- Alle inwoners van de gemeente, dus ook de inwoners van het AZC, worden gelijk behandeld
- Een transitie naar een vernieuwende gemeente, die netwerkt en volgt, verbindingen legt en kaders aangeeft, maar niet zelf invult
- Wij vinden dat een gemeente niet mee moet werken aan uitzetting van gezinnen uit Burgum naar onveilige landen zoals Afghanistan.
- Wij hebben zorgplicht voor al onze inwoners, ook de inwoners van de gezinslocatie.
- Een gemeente die meer lokale initiatieven faciliteert
- Een actieve ondersteuning van asielzoekers (met een verblijfsvergunning) om hun plek in onze gemeente te vinden
- Beleid om kwetsbare doelgroepen een stabiele levensbestendige woonomgeving te bieden en verhuisbewegingen te beperken
- Projecten stimuleren waarbij ouderen deelnemen aan activiteiten buitenshuis
- Een zichtbare dorps- of wijkagent die in de wijken en dorpen van onze gemeente praat, optreedt als dit nodig is, (preventief) beveiligt, helpt en verbindt en niet etnisch profileert
- Het versneld oppakken van de inrichting van 30 km-zones die nog niet duurzaam veilig zijn gemaakt, zodat auto's minder hard rijden en deze gebieden ook daadwerkelijk veiliger worden
- Opkomen voor kinderen in armoede, ieder kind verdient gelijke kansen
- Vuurwerkvrije zones in de gemeente

Iedereen werkt al

Wij vinden dat iedereen op eigen wijze daadwerkelijk mee moet kunnen doen in de samenleving en dat iedereen op eigen wijze een bijdrage levert. Een bijdrage aan de samenleving leveren kan op vele manieren. Wij zien betaald werk niet als de hoogste en beste vorm van meedoen. Betaald werk is voor veel mensen belangrijk, het bepaalt voor een groot deel onze identiteit. De linkse visie op werk is dat iedereen al werkt, informele arbeid is net zo belangrijk als betaalde arbeid. Sterker nog: alle onbetaalde zorgarbeid draagt onze economie. Wij vinden de zorg voor kinderen, mantelzorg, vrijwilligerswerk of andere zorgtaken een belangrijke pijler in onze samenleving. Wij willen op zoek naar een nieuwe sociale structuur en we zijn voor experimenten met bestaanszekerheid en meer vertrouwen.

Links af betekent:

- Experimenten met basisinkomen of vormen van basisinkomen
- Banen erbij door het stimuleren en creëren van (duurzame) werkgelegenheid
- Een eerlijk en goed minimabeleid
- Een betere behandeling van uitkeringsgerechtigden, vanuit vertrouwen
- Niet dwingen, maar motiveren
- Regelvrije bijstand
- Opwaardering van vrijwilligerswerk en mantelzorg door middel van zorgcredits
- Meer ondersteuning van de gemeente voor startende of kleine ondernemingen, zzp-ers en kunstenaars door het beschikbaar stellen van (gemeentelijke) panden tegen lage huur
- Een gemeente die meewerkt aan een eventueel tijdelijke herbestemming van leegstaande winkels, kantoren of schoolgebouwen
- Goede internetaansluitingen ook in het buitengebied
- Het nadenken over een (nabije!) toekomst waarbij, door toenemende robotisering en digitalisering, de reguliere betaalde werkgelegenheid ook in onze gemeente zal afnemen
- Initiatieven stimuleren die streven naar een bredere economische basis voor het platteland met ruimte voor natuurinclusieve landbouw, recreatie, toerisme, zorg en welzijn
- Meer mogelijkheden te creëren in vergoedingen van vrijwilligerswerk en mantelzorg door middel van bijvoorbeeld zorgcredits

Passende zorg voor iedereen

Iedereen heeft recht op goede zorg en aandacht. De vrijheid van mensen om zorg te kiezen die bij hen past en op een manier die zij prettig vinden, is voor GroenLinks een belangrijk basisrecht. Zorg mag niet afhankelijk zijn van je portemonnee. Daarbij vinden wij dat de sterkste schouders de zwaarste lasten moeten dragen, ook financieel. Wij kiezen voor gedeelde verantwoordelijkheid en samenredzaamheid in plaats van zelfredzaamheid.

Links af betekent:

- Nieuwe zorginitiatieven voor mensen die ondersteuning nodig hebben. Het persoonsgebonden budget is daar een belangrijke voorwaarde voor.
- Rekening houden met de steeds grotere groep ouderen in onze gemeente wat betreft welzijn, wonen en zorg
- De organisatie van zorg voor ouderen dichtbij huis en dat voorzieningen laagdrempelig zijn
- Behoud van PGB's
- Meer ruimte voor de kerntaak van de wijk- en dorpentteams: het helpen van mensen. Dus geen uitgebreide administratieve processen met beschikkingen, maar een "eropaf"-mentaliteit.
- Stimuleren van goede samenwerking binnen de wijkteams en verder ontwikkelen van deskundigheid bij het beoordeling van de hulpvraag en begeleiding. Maar ook zorg dragen bij verwijzing voor goede samenwerking van de teams met de hulpverlenende zorginstellingen b.v. GGZ en jeugdhulp.
- Besteding van zorg- en welzijnsbudgetten aan daadwerkelijke zorg en welzijn en niet aan de administratieve organisatie ervan.

Een sluitende begroting

GroenLinks Tytsjerksteradiel wil een sluitende begroting, zodat voorzieningen ook op lange termijn betaalbaar blijven. Bij GroenLinks is geld een middel en geen doel. Bij de verdeling van gemeentelijk geld staan bij ons de mensen en wat zij nodig hebben centraal. Dat betekent een beleid dat aan iedereen kansen biedt, dat de solidariteit versterkt en met compassie de zwaksten beschermt.

Links af betekent:

- Leidraad bij bestedingen van gemeentegeld is voor ons leefbaarheid, solidariteit en duurzaamheid
- Het nieuwe collegeprogramma zal duidelijk en transparant moeten zijn. Bovendien moet programma worden doorberekend op de financiële haalbaarheid, zodat met een realistisch programma van start kan worden gegaan.
- Iedereen moet worden geïnformeerd over de mogelijkheden en onmogelijkheden van de gemeente. De komende tijd zullen we samen aan de slag moeten om de leefbaarheid in onze gemeente te verbeteren.
- Als er keuzes moeten worden gemaakt, vindt GroenLinks een vangnet voor de zwaksten en een groene en sociale leefomgeving belangrijker dan prestigeobjecten

DE KANDIDATEN VAN GROENLINKS voor de gemeenteraad van TYTSJERKSTERADIEL

1. Brigitta Scheepsma
2. Michiel Klont
3. Berber van Zandbergen
4. Emmy Jongsma
5. Douwe Hoekstra
6. Freek Kolkman
7. Lammert de Vries
8. Jitske Stavenga
9. Evelien Serné-Rouwendal
10. Pieter Vos
11. Marianne Dagelet
12. Irona Groeneveld

Informatie of contact: secgroenlinks8ktdiel@gmail.com